

УДК 332

I. В. Заблодська*
 Є. М. Ахромкін **

ІНФРАСТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКТИВІЗАЦІЇ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ: СТАН ТА ЗАДУМИ

У статті означено стан міжрегіонального співробітництва в Україні та задуми щодо його активізації. Визначено доцільність розвитку науково-методичних та правових положень інфраструктурного забезпечення активізації міжрегіонального співробітництва в Україні за рахунок використання відповідних сучасних (новітніх) організаційно-правових форм.

Ключові слова: міжрегіональне співробітництво, форми, активізація.

В статье отмечено состояние межрегионального сотрудничества в Украине и задумки по его активизации. Определена целесообразность развития научно-методических и правовых положений инфраструктурного обеспечения активизации межрегионального сотрудничества в Украине за счет использования соответствующих современных (новейших) организационно-правовых форм.

Ключевые слова: межрегиональное сотрудничество, формы, активизация

In the article the state of interregional cooperation in Ukraine and its activation ideas are indicated. The expediency of development of scientific-methodical and legal provisions of infrastructure support of activation of interregional cooperation in Ukraine for the account of use of appropriate modern (newest) organizational-legal forms is determined.

Key words: interregional cooperation, forms, activation.

Постановка проблеми. Сучасні виклики, що постають перед Україною, зумовлюють необхідність пошуку нових форм та підходів до управління регіональним розвитком. Ефективність реалізації державної регіональної політики у сучасній Україні залежить від використання відповідних організаційно-правових форм, що стимулюють громадську й економічну активність, розвивають і підтримують підприємницьку ініціативу на рівні регіонів України для вирішення нагальних соціально-економічних проблем. У цьому зв'язку, на перше місце виходить використання міжрегіонального співробітництва (взаємодії, партнерства), яке сприяє розвитку внутрішнього ринку, посилює економічну та соціальну єдність країни, підвищує ефективність використання спільних природних ресурсів та виступає альтернативою конкуренції. Вона, на відміну співробітництву, сприяє суперництву між суб'єктами ринкової економіки за найкращі умови виробництва, вигідну позицію на ринку тощо. Ці обставини зумовлюють необхідність розвитку науково-методичного та правового забезпечення активізації міжрегіонального співробітництва й поєднання його із завданнями розвитку регіонів України у межах нової регіональної політики, яка передбачає співробітництво з регіонами (містами)-сусідами.

Аналіз останніх досліджень. У світі склалися потужні наукові школи, в рамках яких вирішуються теоретичні та практичні проблеми міжрегіонального співробітництва, серед яких російська, в якій викладені основні здобутки міжрегіонального та транскордонного співробітництва регіонів Росії та місце і значення інфраструктури [1—3]. Серед вітчизняних науковців і практиків також існує розуміння необхідності виконувати поглиблені дослідження міжрегіонального (транскордонного) співробітництва задля його активізації. Про це також можуть свідчити публікації, в яких розглядаються питання теорії, методології та практики міжрегіонального співробітництва [4—13].

Сьогодні глибокі та якісні дослідження стану та перспектив розвитку міжрегіонального співробітництва здійснює Інститут регіональних досліджень НАН України (м. Львів), Національний інститут стратегічних досліджень (м. Київ) і Інститут економіки промисловості НАН України (м. Донецьк), але вектори наукових досліджень мають суттєві відмінності як теоретико-практичного, так і правового характеру.

Метою статті є обґрунтування доцільності розвитку науково-методичного та правового забезпечення міжрегіонального співробітництва з метою його активізації через розвиток інфра-

* Заблодська І. В. — д-р екон. наук, професор, директор Луганської філії Інституту економіко-правових досліджень НАН України.

** Ахромкін Є. М. — д-р екон. наук, професор, завідувач магістратури державного управління Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля МОН України, м. Луганськ.

структурного забезпечення та його організаційно-правових форм.

Викладення основного матеріалу дослідження. Науково-методичне та правове забезпечення міжрегіонального співробітництва це сукупність сучасних інструментів (форм, методів, підходів, політик, концепцій стратегій, нормативно-правових актів), а його активізація передбачає визначення та впровадження Сучасних/новітніх організаційних форм, які являються складовими інфраструктури міжрегіонального співробітництва. До сучасних організаційних форм міжрегіонального співробітництва слід віднести: *кластери, міські агломерації, регіональні мережі, транспортні коридори, міжрегіональні союзи промисловців, міжрегіональні асоціації підприємців, міжрегіональна корпорація, регіональні угоди і проекти, сврорегіони тощо*, які сприяють прискоренню обігу матеріальних, фінансових, інформаційних, трудових ресурсів регіонів та підвищення ефективності їх використання завдяки застосуванню переваг та можливостей сучасних організаційних форм міжрегіонального (трансграничного) співробітництва. Наприклад, об'єднання у кластери дозволяє кожному з учасників одержувати переваги від ефекту синергії, а також отримати підвищені продуктивності за рахунок зниження витрат. Міські агломерації, які формуються біля великих міст і в промислових регіонах (створюючи субрегіони) можуть виступати в якості загальних об'єктів інвестицій. Регіональні мережі сприяють зміцненню зв'язків між регіонами, де розташовані представництва підприємств, компаній. І таке інше. До об'єктів інфраструктури міжрегіонального співробітництва відносять — регіональні агентства розвитку, логістичні центри, інформаційні бізнес-центри, торгово-промислові палати, виставкові (ярмарочні) підприємства тощо. Саме створення та функціонування сучасних організаційних форм на їх основі дозволить активізувати міжрегіональне співробітництва за рахунок посилення виробничо-транспортно-інформаційних зв'язки між об'єктами інфраструктури.

Стабілізація економіки України залежить від високопродуктивного і ефективного розвитку її регіонів, а у межах регіонів — від економічного розвитку окремих територій (місцевостей). Всі складові цього процесу формують основу консолідованого господарського простору країни, у становленні якого провідну роль відіграють органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Тому, дуже прикро, що сьогодні в Україні відсутній центральний орган виконавчої влади, уповноважений щодо комплексного (центрального) вирішення питань міжрегіонального

співробітництва. До вирішення проблем міжрегіонального співробітництва залучено не тільки Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України та інші міністерства. Крім того, на рівні Законів України відсутня дефініція «міжрегіональне співробітництво», тоді як розпорядженнями КМУ затверджено план заходів щодо стимулювання міжрегіональної співпраці, кооперації та інтеграції. Таке положення речей обумовлює необхідність розробки законодавчих пропозицій щодо удосконалення діючого нормативно-правового забезпечення міжрегіонального (трансграничного) співробітництва в Україні задля його активізації. Крім того, брак досвіду у представників органів державної влади, місцевого самоврядування, неурядових організацій та бізнесу у питаннях використання сучасних організаційних форм міжрегіонального співробітництва та усі вищенаведені обставини обумовлюють втручання установ науки у розвиток інфраструктурного забезпечення міжрегіонального співробітництва, не зважаючи на його деяке поживлення, насамперед прикордонних областей України.

Міжрегіональне співробітництво має виконуватися також у відповідності до вимог Послання Президента України до Верховної Ради України 2011 року [14], у якому наголошується на необхідності поєднання пріоритетів економічних реформ і модернізації країни із завданнями розвитку регіонів у межах нової регіональної політики, що передбачає: побудову сучасної моделі міжрегіонального співробітництва; сприяння розвитку внутрішньої інтеграції та консолідації країни завдяки активізації міжрегіонального співробітництва; забезпечення соціально-економічного зростання України на основі тісної міжрегіональної взаємодії, економічного, торговельного, фінансово-інвестиційного, науково-технічного, інформаційного та культурного співробітництва регіонів. Завдання активізації міжрегіонального співробітництва ухвалено рішенням Ради регіонів від 7.02.2011 р. щодо Реформи регіонального розвитку у 2011 році «Про затвердження плану заходів щодо стимулювання міжрегіональної співпраці, кооперації та інтеграції» (розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 вересня 2011 р. № 896-р). Потім, в 2012 році у зверненні Президента України до Верховної Ради України VII скликання «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році» у параграфі щодо модернізації інструментів регіональної політики та реалізації потенціалу регіонального розвитку передбачено налагодження ефективного міжрегіонального співробітництва та розвиток відповідної інфраструктури [14].

Напрямом активізації міжрегіонального співробітництва має бути розвиток та коригування нормативно-правового забезпечення міжрегіонального (транскордонного) співробітництва, розробка пропозицій щодо удосконалення діючого законодавства та покращення обліку і контролю через впровадження системи моніторингу міжрегіонального та транскордонного співробітництва.

Оцінюючи стан міжрегіонального співробітництва на сучасному етапі розвитку України, слід зазначити, що домінування протягом тривалого періоду постачальницько-збутових економічних відносин між регіонами зумовило формування в основному торгових зв'язків як найпростішої форми міжрегіонального короткострокового співробітництва обминаючи проблеми спільного використання природних, особливо води. Активізація міжрегіонального співробітництва у довгостроковому періоді, передбачає формування та реалізацію стратегій й програм міжрегіонального (транскордонного) співробітництва, які мають завбачувати використання новітніх організаційних форм і визначити основні завдання їх функціонування. Як свідчить практика, у багатьох стратегіях регіонального розвитку спостерігається відсутність чітко визначених пріоритетів і доміант у розвитку міжрегіонального співробітництва, не говорячи про використання новітніх організаційних форм.

У той же час, в Україні, у багатьох Стратегіях регіонального розвитку спостерігається відсутність чітко визначених форм або пріоритетів розвитку міжрегіонального співробітництва. Так, лише у стратегіях Кіровоградської, Миколаївської, Полтавської, Луганської областей міжрегіональне співробітництво визначено як один з пріоритетів розвитку. А у стратегіях Кіровоградської та Миколаївської областей йдеться лише мова про міжрегіональне міжнародне співробітництво. Але у жодній стратегії регіонів України не визначено і не загадується про використання новітніх організаційних форм інфраструктурного забезпечення міжрегіонального співробітництва, як форми його активізації. Позитивним прикладом міжрегіонального співробітництва може бути досвід Донецької області. Областю укладено угоди про співпрацю з вісьмома регіонами України: АР Крим, Дніпропетровською, Івано-Франківською, Кіровоградською, Львівською, Тернопільською, Херсонською областями та містом Києвом, які передбачають деякі заходи щодо міжрегіонального співробітництва.

Серед системних проблем, що заважають міжрегіональному співробітництву, слід виокремити такі: значна експортна орієнтованість

економіки регіонів: 14 регіонів із 27 реалізували за кордон понад третину загального обсягу реалізованої промислової продукції, у тому числі: Донецька (55,6 %), Дніпропетровська (40,5 %), Запорізька (39,4 %), Луганська (36,9 %) області; низька інтенсивність господарських зв'язків у межах країни (частка міжрегіонального обороту у ВВП країни протягом останніх років не перевищує 25 %), слабка економічна зацікавленість підприємств у формуванні зв'язків із контрагентами всередині країни; локалізація центрів економічного зростання у промислових містах, фінансових центрах, транспортно-транзитних центрах, збереження монофункціонального виробництва в багатьох населених пунктах (малих містах тощо); обмеженість внутрішнього споживчого попиту внаслідок падіння платоспроможності населення; незначна питома вага внутрішнього попиту на продукцію інноваційного характеру, передусім на ринку засобів виробництва; слабкість міжрегіональної інвестиційно-виробничої співпраці, зумовлена недосконалою галузевою структурою економіки України; нераціональне використання інструментів стимулювання інвестиційних потоків, високі трансакційні витрати, складність координування інвестиційних потоків; недостатнє інформаційне висвітлення можливостей регіону (в т. ч. потенціалу регіональних підприємств) у загальнонаціональному інформаційному просторі; відсутність у середньострокових стратегіях регіонального розвитку позицій щодо міжрегіонального співробітництва; недосконалість нормативно-правової бази міжрегіонального співробітництва, відсутність його належного інституційного забезпечення; загальна інституційна невизначеність у сфері розроблення та реалізації міжрегіональної політики України.

Особливе місце у сучасних організаційних формах міжрегіонального співробітництва займають єврорегіони. Сьогодні це одна з найбільш поширених форм розвитку трансграничної співпраці в ЄС та вирішення проблем раціонального використання спільних природних ресурсів (особливо водних). Значного імпульсу транскордонному співробітництву надасть інформаційна підтримка цього процесу, яка має бути сформована у відповідну інформаційну інфраструктуру, розвиток якої обумовлений слабкістю зв'язків між регіонами-учасниками єврорегіонів. На кордонах України на даний час створено дев'ять єврорегіонів: «Буг» (Україна, Польща, Білорусь), Карпатський єврорегіон (Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія), «Нижній Дунай» (Україна, Молдова, Румунія), «Верхній Прут» (Україна, Молдова, Румунія), «Дніпро»

(Україна, Росія, Білорусь) та «Слобожанщина» (Україна, Росія), «Ярославна» (Україна, Росія), «Донбас» (Україна, Росія). А в 2008 році за ініціативою Ради Європи було утворено Чорноморський єврорегіон. Відповідно до угоди від 10 жовтня 2010 року між Луганською та Ростовською областями (а з жовтня 2011 року і Донецькою) створено єврорегіон «Донбас», який має сприяти співпраці адміністративно-територіальних утворень України та Росії, розвитку транскордонному співробітництву, але практика свідчить, що з цього приводу було тільки розроблено Стратегію розвитку трансграничного об'єднання до 2020 року в межах якої планується: загальний розвиток транскордонного співробітництва, розвиток транспортного потенціалу областей (Луганської, Донецької, Воронізької і Ростовської), створення логістичного центру, вирішення екологічних проблем, інтеграція промислового виробництва, тощо. Проблеми використання спільних водних ресурсів, наприклад річки Северський Донець не розглядаються.

Для вирішення цих та інших завдань міжрегіонального співробітництва об'єктивно необхідне залучення академічної науки, яка, використовуючи світові та вітчизняні здобутки, теоретико-практичну свідомість, правову базу, може суттєво сприяти розвитку науково-методичних положень інфраструктурного забезпечення.

Висновки. Отже, розвиток науково-методичних та правових положень інфраструктурного забезпечення активізації міжрегіонального співробітництва постає дуже актуальним та своєчасним, виникає нагальна потреба у визначенні організаційних форм, які б сприяли активізації співробітництва регіонів та міст не тільки України.

Література

1. Баранец Г. Программи трансграничного сотрудничества Евросоюза / Г. Баранец // Наука и инновации. — 2009. — № 3. — С. 15-20.
2. Вардомский Л. Б. Приграничное сотрудничество на «новых и старых» границах России / Л. Б. Вардомский // Евразийская экономическая интеграция. — 2008. — № 1. — С. 90-108.
3. Россия — Евросоюз — страны СНГ: экономические и политические отношения на пространстве общего соседства. — М., 2007. — 104 с.
4. Вардомский Л. Б. Российское прирубежье в условиях глобализации : монография / Л. Б. Вардомский. — М. : Книжный дом «Либриком», 2009. — 216 с.
5. Міжрегіональне співробітництво у системі нової регіональної політики України / С. О. Біла, І. Г. Бабець, І. В. Валюшко, Я. А. Жаліло [та ін.] ; за ред. Я. А. Жаліла. — К. : НІСД, 2011. — 32 с.
6. Посібник «Розвиток міжмуніципального співробітництва: вітчизняний та зарубіжний досвід» / під редакцією В. В. Толкованова. — Київ : Видавництво «Крамар», 2011. — 261 с.
7. Балян А. В. Міжрегіональне транскордонне співробітництво України за умов розширення Європейського Союзу (на прикладі прикордонних регіонів України та Угорщини) / А. В. Балян. — Ужгород : Ліра, 2005. — 320 с.
8. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: монографія. / Н. Мікула. — Львів : ІРД НАН України, 2004. — 395 с.
9. Тимечко І. Р. Конвергенція конкурентоспроможності прикордонних регіонів в українсько-російському транскордонному просторі / Тимечко І. Р., Федоришин О. З. // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Регіональна конвергенція та транскордонні ринки : зб. наук. пр. / НАН України. Ін-т регіональних досліджень ; редкол.: відп. ред. Кравців В. С. — Львів, 2011. — Вип. 5 (91). — 2011. — С. 44-59.
10. Матвеев Є. Е. Статистичний аналіз транскордонної конвергенції регіонів // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Регіональна конвергенція та транскордонні ринки : зб. наук. пр. / НАН України. Ін-т регіональних досліджень ; редкол.: відп. ред. Кравців В. С. — Львів, 2011. — Вип. 5 (91) — 2011. — С. 33-43.
11. Макогон Ю. В. Форми и направления межрегионального трансграничного экономического сотрудничества / Ю. В. Макогон, В. И. Ляшенко. — 2 изд., испр. и доп. — Донецк : Юго-Восток, 2003. — 510 с.
12. Методичні рекомендації щодо реалізації в Україні Концепції міжрегіонального та прикордонного співробітництва держав-учасниць СНД / В. І. Ляшенко ; Мінрегіонбуд України, Ін-т економіки промисловості НАН України. — Донецьк, 2011. — 248 с.
13. Алфьоров М. А. Урбанізаційні процеси в Україні в 1945-1991 рр. : монографія/ М. А. Алфьоров. — Донецьк : Донецьке відділення НТШ ім. Шевченка ; ТОВ «Східний видавничий дім» 2012. — 552 с.
14. Офіційний сайт президента України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [Мір://дашторгезідепі.до^иа](http://www.president.gov.ua).